

... määratu se vastu, mis manismist, piiri- uleneb sellest ar- suursugusus puhtuse avaldus ja tism kui tema gea seotud elutun- Sellisena seisab märksa kõrgemal keskkonnast. Tal loomustab Shakes- lo tekstis) ja seda lauseks kogu tra- armasta Desdemo- ni naist, vaid kui iras, aus ning õig- ja armastab Ot- ago võib Othellole a üksnes seetõttu, mas ausat inimest da korduvalt „aus usaldus ning aru võimaldabki edu a ta kord-korralt esse.

...kogude teatri tõi- ta, vaid ta haarab kodanlikul laval on s Othello kirgede tu ja on käsitletud kreetset ruumi ja e shakespeareoloo- e kui inimesele, kes keskkonnas. See lõpuperiood, millal anud juba oma sis- Othellole selle aja- b meile, et Shakes- ud Othello kui usal- mese traagika edasi- ta on andnud Ot- ta kriitika käsitleta- Me näeme „Othellos“ inimese vastuolu keskkonna saagiahn- pööglusega. Siin po- ausa Othello ja eba- amise, vaid nende kaudu on vastanda- nnetust ja kaks poolt Othello, kes, demonas, surmab ta ilmas valitseksid au- siin poleks ruumi ala- la teiselt poolt Jago,

kunstisest tasemeit eelmisest tundu- valt kõrgemal. Nii lavastaja kui näit- lejate poolt on tehtud hooikat tööd. Selle tulemuseks on terve rida märki- misväärseid õnnestumisi. Ometi ei saa aga ütelda, et ülesanne oleks olnud la- hendatud täies ulatuses ja täie korda- minekuga. Milles seisnevad siis lavas- tuse kordaminekud ja puudujäägid?

Tõhusate tulemustena tuleks kõige- pealt esile tõsta Andres Särevi „õõd la- vastajana ja Ants Eskolat Jago osatäit- jana. Lavastusest nähtub, et lavastaja oli teostanud kujude üksikasjaliku ana- lüüsi ja et tragöödia oli lavastaja poolt lõpuni läbi mõeldud. Lavastaja oli õigesti aru saanud nendest seisukohta- dest, mida annab nõukogude shakes- peareoloogia „Othello“ tõlgitsemisele. Esmakordselt valmis „Othello“ lavas- tus, milles lavastaja ei lähtunud üksik- kujudest ning nende iseloomujoontest, vaid võttis aluseks vastava konkreetse aja ning andis selle taustal kujudele iseloomustuse. Sellega seoses oli ka sel- gesti välja üteldud (lavastaja poolt), et „Othello“ pole mitte armukadedusetra- göödia, vaid et siin on tegemist ausa ning siira inimese vastuolu sattumise- ga teda ümbritseva keskkonnaga. Põhi- line lavastuse skeem, mille andis And- res Särev, oli uus ning nende kontsept- sioonide vastu võitlev, mida on propa- geerinud kodanlik laval.

Lavastaja õiget lähtekohta „Othello“ lavastamisel kinnitas ilmselt A. Eskola poolt antud Jago kuju. Jago, nii nagu teda on kujutanud Shakespeare, on pa- rimaks tõenduseks, et „Othello“ pole mõeldud armukadedusetragöödiana. Sest kui Othello oleks olnud loomult armukade, siis poleks olnud tarvis tema kõrvale kavalat, tahtejulist ning aktiivset Jagot. Jago kuju jääbki see- tõttu kodanlikul laval sageli loogiliselt põhjendamatuks. Sagedamini võib teda aga kohata „mefistoliku“ kujuna, kes teeb kurja sellepärast, et loodus on te- da ürgse pahelisusega varustanud. A. Eskola tõlgitsuse väärtus seisab selles, et ta andis siin uue Jago võrreldes ko- danlike interpretatsioonidega. Eskola Jago on kujundatud oma ühiskonna poolt. Ta ei vihka mauri mitte niivõrd isikliku kadeduse pärast, kuivõrd Ot- hello aususe ning hingelise suursugusu-

Jago teeskluise markeerimisest, mida tavaliselt tehakse. Selle tagajärjeks oli, et kuju võitis oma veenvuses.

Lavastaja poolt määratud õige suund avaldus ka Ajno Talvi Desdemonas, Katrin Välbe Emilias, Olev Eskola Cas- sios ja Rudolf Nuude Rodrigos. A. Tal- vi Desdemona polnud antud hapra, abi- tu ning alandliku lillena, mille murrab toore mauri must käsi, vaid me nägime siin iseseisvat ja kindla tahtega noort naist. Desdemona ei armasta Othellole mingist pimedast kiindumusest, vaid ta hindab Othellole tema tegude pärast ja imetleb temas suurt ning õilsat inimest. A. Talvi Desdemona tõusis sellisena võrdseks kaaslaseks Othello kõrvale.

Lihtsameelse ja siira Emilia, nagu teda esitas K. Välbe, kasv jõuliseks süüdistajaks (viimases pildis) mõjus veenvalt. Uue joonena võib märkida siin, et Emilia protest ei jäänud mitte üksnes süüdistuseks Jagole, vaid laie- nes protestiks sellele keskkonnale, mis soodustas jagode tekkimist.

Cassio kujus, keda kodanlikud lavad esitavad tavaliselt kauni noorukina, andis Olev Eskola meile eelkõige süm- paatse ning oma omadustel väärtusli- ku inimese. Näitleja oli õigesti lähtu- nud Cassio tõlgitsemisel, kuid kuju joo- nistus pole lõpule viidud. Leitnant Cas- sio pole lihtne leitnant, vaid ta on Ot- hello asetäitja. Ta pole ka üksnes ase- täitja, vaid ta on Othello parim sõber. Need vahekorrad ja nende vahekordade põhjendamised vajaksid selgemat esile- toomist.

Othello kuju tõlgitsejal on täita tra- göödias väga vastutusrikas osa. Käes- olevat lavastust vaadates tundub aga, et just Othello osatäitja — K. Karm — pole küllaldaselt respekteinud lavas- taja seisukohti. Othello ei tõuse K. Karmi tõlgitsuses tõeliselt suure süda- mega inimeseks, me ei tunneta tema moraalselt ning vaimset üleolekut oma ümbrusest. Tragöödia, mida kannab Othello, jääb isikudraamaks ega tõuse kahe erisuguse elutunnetuse vastanda- miseks. Armastus Desdemona vastu jääb K. Karmi tõlgitsuses armastuseks naise vastu ega kasva armastuseks in- mese vastu. K. Karm on seega kitsen-

Isikutragöödiana, nagu mõjub praegune „Othello“ esitus, annab K. Karm sügavalt-haaravaid momente. Parimini õnnestunuteks võiks pidada Othello rea- geerimisi Jago esimestele pistetele (re- jandas pildis), niisamuti viimase pildi esimest poolt. Uldiselt näib, et K. Karm on lasknud end meelitada tervest reast väga efektiivseid võtteid, mistõttu tal pole olnud nagu aega sisemisele palgele küllaldaselt tähelepanu pöörata. Othello- monoloogide puhul tundub koguni, et K. Karm naudib oma meisterlikku dekl- lamatsiooni. Sõnad ei ulatunud teatri- küllastaja kõrvu Othello mõtetena, vaid kujust eraldunud tekstina. Eriti tundus seda tekstiosade puhul, milles avaldus Othello filosoofiline mõte. Karm-Othello jõulised valupursked kutsuvad publi- likus esile kaastunde Othello vastu ja tema raevukarjatused panevad imetle- ma näitleja emotsionaalseid võimeid. Me oleme valmis uskuma, et Othello ei surma Desdemonat armukadeduse pä- rast (eriti selle tõlgitsuse järgi, mille K. Karm andis kontrollitendusel), kuid ometi jääb selles muljes, mille saalis- istuja saab, midagi oluliselt puudu. See on armastus Othello vastu. Othello ku- ju ei pea kutsuma esile üksnes kaas- tundmust ega nõudma endale moraalselt õigustust teatripubliku silmis, vaid ta peab äratama igas pealtvaatajas süga- vat armastust Othello vastu. Me peame hakkama Othellole armastama nii, nagu me armastame suuri võitlejaid, kelle elu oli pühendatud võitluseks pa- rema ning õilsama inimese eest.

Oluliseks puuduseks praeguse „Othel- lo“ lavastuse juures on ka see, et me ei tunneta vastuolu Othello ja Veneetsia valitsevate ringkondade vahel. Peami- sed puudujäägid on siin Veneetsia üli- kute kujutamises. Näib, et nii Veneetsia doodz kui senaatorid on jäetud lavas- tuses teise- või kolmandajärgulisteks kujudeks. Kujud on seetõttu ähmased ja ilmetud. Meile ei selgu nende vahe- kord Othelloga. Praegusest senatipildist on raske välja lugeda, et tegevustik toimub öösel ja et ähvardab sõjaoht. Just siit aga peaks järgnema suhtumine Othellosse: senatil on Othellole tarvis kui tublit sõjameest ja seetõttu on nad sunnitud Othellole heatahtlikult kohtle- ma. Niipea aga kui sõjaoht on kõrval- datud, näeme, et Othello tõugatakse kõrvale. Othello ja Veneetsia valitse- vate ringkondade vahelise vastuolu vä- hene esiletuimine soodustab veelgi isi- kudraama domineerima jäämist.

Kokku võttes tuleb ütelda, et RT „Es- tonia“ „Othello“ lavastus on oluliseks sammuks edasi tragöödia tõlgitsemises eesti teatrilaval. Lavastus on kindlaks vastuseks, et „Othello“ pole armukade- dusetragöödia ja on niisamuti selgesõna- liseks protestiks kõikidele nendele la- vastustele, milles on lähtunud rassi- teooria rakendamisest. Käesolevas la- vastuses (õigemini selle praeguses töö- staadiumis) pole Othello-teema aga täies ulatuses lahendatud. Lavastus veenab meid, et Othello oli põhiliselt süm- paatne inimene, kuid ta ei süüta meis sellist armastust Othello vastu, mis ak- tiiviseeriks meid võitlema aususe ning õigluse nimel rassilise ebavõrdsuse omakasupüüdlikkuse ja alatuse vastu. Selle elutunnetuse nimel, mis oli oma- ne Othellole, ühiskonna vastu, mis andis eluõigust jagodele.

Karin Kas

...lav. 1. pildil senaator Brabantio (H. Laur), Othello (K. Karm) ja Desdemona (A. Talvi), 2. pildil stseen lõpp-pildist.